

al gesticht worden.
medische zending
derland uiteraard
standstijde besliss-
eten onze Kerke-
van den toestand
enaardige eischen
de aan een Hos-
orden? De weg,
ezwen, lijkt ons
Laat men eerst
komt. Dan een
le in Djogja zich
le wijze van wer-
hospitaal gevolgd,
hem voorlicht,
waar het nieuwe

onderzoek.

kan ons Gerefor-
eer van het Gena-
weer zooveel die-
reel rijker tot de
gebracht.
terp onderscheid
de klare, heldere
rband en de rijke
dat Genadever-
uitnemendste uit-
le leerstuk niets
e weldaden; die
ziel van Gods
het aan de an-
dat deze kennis
ak is, die buiten
of zonder schade
wel gemist kan
d voor God, die
ons openbaarde,
de dingen die ons
in", dwingt ons
oog te schatten,
en nood. Want
kste erfenis mij
doodarm, daer-
en heb? Zeker,
in schulden zijn
dan die mij die
naar zoolang ik
in de klein dier
aan al die schat-

l worden in die
verbond hangt
gemeente, voor
nder. Want dat
r één edelste
a Gods genade-
pilaar uit het
rijzen, maar het
wat God doet
olk uit te wer-
pond, of wilt ge
weer het funda-
zijn, eeuwig
fundament, dat
ligt, een oogen-
te hebbe ge aan
te danken. Te
t Evangelie en
enen en zegelen
te danken uw
in een zooveel
is; te danken
is waarin dat
te gestalte op-
geboorte en de
het geloof, die
heerlijking, die
verbonds" ons
uit dat Genade-
em de predi-
nand weg en ge
los op zich
erlijke eenheid
r en de rechte

ook onjuister,
genadeverbond
t geslacht der
Wel heeft een
Jaar, door min
aan de markt
door Cocceus
cht, en kwam
eer verdachte
e bestudeering
ter tijdvak der
ver die dwaze
Zwingli en
s, Ursinus en
is, om slechts
de verbonds-
de ontwikkelde
hoof opstond.
thriften, voor-
mulier, gaan
wing uit. En
voorrede van
ieuwe Testa-
zien, hoe
roet op onze
reeds geheel
l was. Coc-
er van de ver-
in deze ver-
verkeerd elc-
bij de een-
nent verbrak,
bijgedragen
nastiger ge-
niet de rijke
maar juist
ing, die ten
g heeft ge-
de eenige
gt minstens
f, die, door
praktijk de
te en heer-
gen hebben
verbonds-
en die ont-

wikkeld hadden en gelijk ze zoo kostelijk-
schon in onze liturgische formulieren tot
uitdrukking is gekomen, past niet en kan
niet passen bij een volkskerk, waar de kerk
in de Kerk wordt opgenomen om haar te
„kerstenen“, en de sleutelen der tucht niet
meer worden gehandhaafd. Naar die mate,
dat de Kerk in haar uitwendige gestalte
zich verder verwijderd van wat de Kerk
van Christus in waarheid moet zijn: de
„vergadering der Christgelovigen“, wordt
de verbondsbeschouwing der gemeente, de
verbondsprediking en de verbondsbieding
der sacramenten steeds meer een onwaar-
heid. Een Kerk, die in haar Avondmaals-
formulieren u zeggen komt: „En opdat wij
vastelijk zouden gelooven, dat wij tot die
genadeverbond behooren, nam de Heere
Jesus in zijn laatste Avondmaal het brood,
en als Hij gedankt had, brak Hij het en
gaf het Zijne discipelen en zeide: „Neemt,
eet, dat is mijn lichaam, hetwelk voor u
gegeven wordt“, en dan tocht tot die Avond-
maal noodig degenen, bij wie zelfs alle
spoor van godvruchtigen wandel gemist
wordt, maakt zich schuldig aan leugen. En
evenzo een Kerk, die in het dankgebed
na den doop God dankt, dat „Hij ons en
onze kinderen, door het bloed van zijn lieven
Zoon Jezus Christus, alle onze zonden ver-
geven en ons door zijn Heiligen Geest tot
lidmaten van Zijn eeniggeboren Zoon en
alzo tot Zijne kinderen aangenomen heeft“,
en toch het dult en toe laat, dat duizenden
van deze gedoopte kinderen in allerlei god-
deloosheid opgroeien, vergrijpt zich aan de
waarheid.

Dat is dan ook gevoeld door de teederder
zielen, die ernst met de verbondsgedachte
maakt. Vandaar dat een godzalig man
als Lodensteijn weigerde langer het Avond-
maal te bedienen, en dat andere predikan-
ten te Utrecht het Doopsformulier op eigen
houde gingen wijzigen. En waar dat ver-
zet niet hielp en de zooveel betere weg,
dien Voetius aanwees, helaas niet gevolgd
werd, moest er toen voor de ontruste
conscientien wel een slaapmiddel worden uit-
gedacht. De Volkskerk wilde men niet op-
geven; de „nudere reformatie“, waarop
Voetius en zijn kring aandrong, stuitte op
de laksheid der ambtsdragers. En waar men
toch niet breken wilde met de Kerk der
Vaderen, omdat het Labadisme zoo droef-
geleerd had, waarop zulk een zondig sepa-
ratisme uitlep, werd toen de heerlijke be-
lijdenis van het Genadeverbond verminst,
ontleed, van haar geestelijke kracht be-
roofd. Het „geheiligd zijn in Christus“, dat
onze Kerk van onze kinderen bij den Doop
belijdt, werd opgevat van een „uitwendige
verbondsheiligheid“. De beloften van het
Genadeverbond werden conditioneel gemaakt;
God bood aan allen genade en verzoening
aan en verzegelde dat aanbod in het sacra-
ment aan heel de gemeente; maar of die
weldaden persoonlijk ons deel werden, hing
af van ons geloof. En nog verder voort-
gaande op dezen eenmaal ingeslagen weg
kwam men toen tot de heillooze onderschei-
ding van het uitwendig en inwendig ge-
nadeverbond; het uitwendig genadeverbond
met zijn sacramenten was door God inge-
steld voor ieder uitwendig fatsoenlijk levend
lid der gemeente, maar bracht geen de
minste wezenlijke genade mede. En daar-
naast stond dan het inwendig genadever-
bond, dat God de Heere sloot met de waar-
achtige geloovigen en dat geheel in de
diepten van het innerlijk zieleleven weg-
school. Toen verloor de leer van het Genade-
verbond al haar kracht en troost. Want dat
uitwendig Genadeverbond met zijn sacra-
menten had voer de zaligheid geen het
minste belang, was evengoed voor den schijn-
Christen en mondbelijder, als voor Gods
echte kind. En alle klem en alle nadruk
viel op dat inwendig genadeverbond, dat
buiten Kerk en Sacrament om, gansch per-
sonlijk tusschen de zoekende ziel en God
tot stand kwam. Het Sacrament was een
uitwendige ceremonie geworden; de Kerk
een gemeend gezelschap; de prediking ging
op in deugd-prediking of in methodistische
bekeeringssijver. En geheel los naast en
meest tegenover dat uitwendig verbond en
die uitwendige Kerk en die uitwendige
sacramenten kwam toen het leven der waar-
achtige kinderen Gods te staan, die in ge-
zelschappen elkaar zochten, in mededeeling
van elkaars bevindingen geestelijk voedsel
zochten en zich laafden aan het innige Chris-
tendom van Schortinghuis of Lampaansche
gestaltelijke theologie.

Over die kringen den staf breken doen we
daarom niet. Wie de historie onzer Kerk kent,
weet, dat de schuld van dit te loer gaan
van de heerlijke verbondsbeschouwing onzer
vaderen niet bij hen ligt, maar bij de
gansch oppervlakkige en uitwendige verbonds-
opvatting van de 18e eeuw. En
vooral mag nooit vergeten worden, dat
terwijl in de Kerk steeds meer de wereldsch-
geestelijkheid toenam, allerlei ketterij vrij spel
 kreeg en het rationalisme overheerschend
werd, het waarachtige geestelijke leven
 juist in deze kringen en gezelschappen be-
 waard is gebleven, zij het dan ook in vaak
 ziekelijke vorm. En menig jeugdig predi-
 kant, die in onbesuisden ijver en niet zonder
 eenzijdigheid de verbondsbeschouwing onzer
 vaderen op den kansel bracht en bij deze
 „oude vrouwen“ op tegenstand stuitte, mocht
 zichzelf wel eens afvragen, wat er van ons
 land en volk zou worden zijn zonder dit
 „overblijfsel der genade“, dat God ons in
 de dagen van afval liet. Een ongeslepen
 diamant heeft toch altoos meer waarde dan
 het schitterendst geslepen kristal; gouderts
 dan het blinkendste koper. En het toont al
 zeer weinig geestelijk onderscheidingsver-
 mogen, wanneer men om den ruwen kant
 den diamant verwerpt of het gouderts
 niet weet te waardeeren, omdat het niet
 allig is vermeld.

Maar al achten we het geestelijk leven
 en de teedere godsvrucht, die in deze krin-
 gen bewaard bleef, hoog, toch neemt dit
 niet weg, dat hun verzet tegen de verbonds-

beschouwing niet goedgekeurd worden mag.
Tegen elke eenzijdige overdrijving, waar-
door het geestelijk leven schade kan lijden,
wenschen we even bevestigd als zij te protes-
teeren. Maar wat God in zijn Woord ons
leert, wat onze vaderen als kostelijken schat
uit de goudmijn van Gods Woord hebben
opgedolven, wat de bezielden rijke taal
des geloofs is, die door heel onze liturgie
heenklinkt, kan en mag niet worden prijs-
gegeven. Aan de juiste verbondsbeschou-
wing hangt heel de leer der Kerk en der
Sacramenten. Hier mogen we, zelfs al gold
het hen, die geacht worden pilaren der
Kerk te zijn, geen voetbreed wijken. Omdat
de waarheid Gods voor ons hooger staat
dan het oordeel der menschen.

Officiële Berichten.

Rapport Predikantstractementen aan de
Gereformeerde Kerken in de Classis
Woerden.

(Slot.)

Geliefde Broeders.

3. En in de 3de plaats mag het belang der
Dienaren en de veranderde levensstandaard
niet uit het oog worden verloren.
Het is onbillijk, dat wie tot aan zijn 25ste
jaar op de schoolbanken zit en al dien tijd
niet alleen niets verdient, maar in normale
omstandigheden circa 8000,— gulden verstu-
dent, dikwijls niet alleen nooit iets van dat
kapitaal terugziet, maar ook nog, om zijn gezin
met eere te onderhouden, er dikwijls van zijn
geld, dat hij nog mocht overgehouden hebben,
moet interen. Dan gaat hij met zorg van den
eenen dag in den anderen. Dit gaf, volgens de
klacht van den bekenden Engelschen Taal-
Owen, aanleiding, dat er reeds in vroeger dagen
zoo weinig jonge mannen van meer aanzien
lijken huize voor predikant studeerden.

Ook wordt rekening gehouden met den voor-
al in de laatste jaren zeer verhoogden levensstan-
daard. De salarissen van schier alle ambtenaren
zijn daarom aanzienlijk verhoogd, maar de Diena-
ren des Woords hebben over het algemeen
daarin niet van betrekkenis gedeeld. (Wel in de
uitgaven, niet in de inkomsten.)

In de stad, maar ook ten platten lande is
een Predikant een der meer aanzienlijken.
Daarmee moet hij rekenen in de verzorging
van zijn gezin en als hij voor het voetlicht
treedt. Dat wordt van hem verwacht. Voor
verschillende Christelijke doeleinden moet hij
niet alleen bijdragen, maar zelfs voorstaan.

Op grond van deze overwegingen aarzelde
Commissie niet, u te adviseren, dat ernstige
aandacht worde gewijd aan de verbetering der
Predikantstractementen in het algemeen en
van sommige zeer kleine in het bijzonder. Wel
is het gemakkelijker te zeggen: verandering is
noodig, dan den weg aan te wijzen, waarlangs
het geschieden kan. Maar als lichtpunt in dit
vraagstuk mag gewezen op aanzienlijke onthef-
ting van geldelijke druk, die om Christen-
ten deel valt door de Schoolwet. En wij vragen
met alle vrijmoedigheid: ligt daarin niet een
aangewezen weg om nu ook eens te gaan den-
ken aan de vele noodlijdende Predikanten?

Moelijk zal kunnen worden beweerd, dat, hoe
hoog veler overvaardigheid ook te roemen valt,
in alle kerken de hoogste spaarkracht alreede
wordt bereikt. Waar de kleinere kerken al het
mogelijke doen, daar zijn de grotere en ster-
kere groepen om te helpen, opdat niet de eene
gebrek lijde en de andere overvloed hebbe,
maar er, naar des Apostels woord, „gelijkheid“
zij.

Nu heeft uwe Commissie de poging van de
kerk van A toegejuicht, die niet alleen in haar
voorstel zegt dat, maar ook op *weke wijze* er
verandering kan komen.

In overleg met den kerkeraad, door een
tweelalf broeders in de Commissievergadering
vertegenwoordigd, hebben wij de eer het voorstel
van A. met enkele wijzigingen u voor te leggen
en in uwe zeer ernstige overweging aan te be-
velen.

Het eenigzins gewijzigde voorstel luidt nu
aldus:

Voorstel I. a. Er zal in geen kerk een
Candidaat beroepen worden op een tractement
minder dan f 1000,—.

b. Na volbrachten 4 jarigen diensttijd is het
wenselijk, dat het tractement op f 1200,—
is gebracht, zoo mogelijk met successievelijke
jaarlijkse verhoogingen van f 50,—.

De arbeid te Essen v/d Ruhr gestaakt.
Van verschillende zijden krijg ik in den
laatsten tijd het verzoek, om toch eens te willen
mededeelen, hoe het staat met den arbeid der
classis Zutphen onder de Hollanders te Essen
v/d Ruhr.

Men heeft, naar het schijnt, over het hoofd
gezien, wat namens de classis Zutphen door
middel van het verslag harer vergaderingen
aan de Kerken werd bericht.

Daar het mij te druk wordt, alle vragers
en belangstellenden hoofd voor hoofd op de hoogte
te brengen, zij het mij vergund, langs dezen
weg nogmaals te berichten, dat genoemde
Evangelische arbeid te Essen is gestaakt, of
liever, dat die arbeid moet worden opgegeven
wegens gemis aan voldoende steun.

Meermalen werd op het hooge belang van
dien arbeid voor de Hollanders en in 't bijzonder
voor de vele Gereformeerden in de Duitse
industrielanden gewezen. Maar voor Essen
kwam geen geld! We moesten dus, na langen
tijd te hebben voortgesproken, ten slotte nood-
gedrongen onze landgenoten en onze broeders
en zusters te Essen wel aan hun lot overlaten.
Dat smartt ons! Te meer, omdat men nu
in ons land belangstelling begint te tonen.
Zoo gaat het wel eens meer.

Jammer, dat die belangstelling zich zoo laat
openbaart!

Tot de honderden van Hollanders te Essen
en omstreken, die aldaar verbetering van maats-
chappelijke positie zochten en vonden, behooren
ook tientallen van „Gereformeerden“, die nu
onbeaard en ongewaarschuwd meegesleurd
worden in den machtsigen maatschappij van
verleiding of van oppervlakkigen godsdienst.

Naar den mensch gesproken zijn ze, zoo al
niet voor 't Koninkrijk Gods, dan toch zeker
voor de Geref. religie verloren!

En nu nog een vriendelijk verzoek.
Naar Essen v/d Ruhr vertrekende leden van
Geref. Kerken en Kerkeraaden gelieven nota te
nemen van het adres van een der broeders
aldaar, n.l. van W. Hartmann, Heisterstraate 26,
Athenes. Wellicht, dat op den duur, onder
Gods zegen, door hem en anderen nog weer
een „kern“ kan gevormd worden, waarvan een
nieuwe, geronde en, laat ik hopen, krachtig
gesteunde actie kan uitgaan.

Verantwoording van de laatste giften, bij mij
ingekomen, geschiedt binnen kort.

Om misverstand te voorkomen, nog eenmaal:
Te Essen allen is de arbeid gestaakt. Te
Duisburg, Homberg (adres: A. Riedstra, Hotel-
mühle bei Heiligenhaus) en Ruhrort bestaan
Geref. Kerken.

DS. G. RENTING.

Wintertijds, 23 Oct. 1906.

Aan de Kerkelijke bladen wordt dringend
verzoekt, dit schrijven te willen overnemen.

Agendum voor de vergadering van
Geref. Kerken in de classis Gouda,
te houden D.V. op Dinsdag 6 Nov.
1906, aanvang voormiddags 9 uur
in de Noordkerk aan de Tuinmarkt
te Gouda.

1. Opening namens de roepende kerk. 2. Ouder-
zoek der credentiebrieven. 3. Aanwijzing van
het Moderamen. 4. Lering en vaststelling der
notulen. 5. Ingekomen stukken. 6. Instructie.
7. Rapport van Kerkvisitatoren in zake de
gehouden visitatie. 8. Bezwaarschrift van Br.
V. v. H. tegen handelingen van den Kerkeraad
van O. 9. Schriftelijke aanvragen van hulp-
behoevende Kerken. 10. Besluiting voor hulp-
behoevende Kerken. (Zie II c. 2 Acta der Syn.
van Utrecht 1905, Bijlage LXIX). 11. Rondvraag
naar Art. 41 K.O. 12. Regeling der consulent-
schappen en vacature beurten. 13. Storting der
collecten voor de Theol. Fac. der V.U. en
hulpbehoevende studenten. 14. Verffming der
classicale kosten. 15. Rekening en verantwoording
door de onderscheidene deputaten. 16. Aanwij-
zing van de roepende Kerk voor de volgende
vergadering. 17. Toepassing 200 noodig van
Art. 43 K.O. 18. Lering der korte notulen.
19. Sluiting der vergadering.

Namens de roepende Kerk van Gouda B.:
JOH. S. LANGEN, *praeses*,
J. F. DE NOOY, *scriba*.

Gouda, 19 Oct. 1906.

Zending onder de Joden.

Ter voorkoming van noodeloze correspon-
dentie, worden Kerkeraaden en Zendingvereeni-
gingen vriendelijk verzoekt, met uitnodigingen
voor spreekbeurten zich te wenden tot Ds. A.
van Veen te Rotterdam, en liefdevol te
zenden aan den WelEd. Heer N. Koops, Haring-
vliet 101, Rotterdam.

Werde de tweede kennisgeving v.v.p. ook
behaard door particulieren. Moge voorts de
belangstelling in het heil van de
beiminden om der vaderen wil, hoe langer hoe
meer toenemen!

E. KROPPVELD.

President van de Deputaten ad hoc.
Rijswijk, 23 Oct. 1906.

Kort verslag van de na-sitting der
Partic. Synode van Z. Holland
(mid. ged.) gehouden te Rotter-
dam, 9 October 1906.

1. De praeses opent de vergadering te 10
uur op de gebruikelijke wijze. Twee afgevaar-
digden zijn afwezig. De notulen worden on-
gewijzigd vastgesteld. Eenige ingekomen stukken
worden voor kennisgeving aangenomen.

2. De daarvoor aangewezen deputaten rap-
porteren over de vermeerdering van het aantal
classes. Aan al de kerken en classes was een
ontwerp daarvan toegezonden. In de
cl. Dordrecht en Gorinchem was men hierna
vereenigd; de cl. Brielle had ernstige bezwa-
ren te hunner kennis gebragt; in de cl. Rot-
terdam achtte de meerderheid een classen-
breiding thans niet wenselijk, terwijl verschil-
lende kerken eenige wijziging in de saamvoeging
der kerken voorstelden. Ter meerdere gelijk-
making van de cl.

Rotterdam en Schiedam stellen de deput.
voor, hun ontwerp in zoverre te wijzigen, dat
de kerken van Hoogvliet en Poortugaal bij
Schiedam worden gevoegd. Het schrijven der
cl. Brielle wordt nog gelezen en nader toegelicht
door de afgevaardigden. Eveneens worden ge-
lezen de brieven, over deze zaak aan de Synode
gezonden door de kerken van Pernis en Maas
sluis B, terwijl een objectief relaas der in de
cl. Rotterdam gezonden bezwaren door de afge-
vaardigden wordt gegeven.

De Synode neemt met alle stemmen het ont-
werp der deputaten aan; het door hen voorgestelde
wijziging aan; verklaart uitdrukkelijk, dat
uit deze cl. indeeling geen enkele vermeerde-
ring van financielen last voor eenige kerk
voortvloeit; benoemt een Commissie, bestaande
uit de brs. E. Douma, Drost, Gootte, de Jonge,
Mol, Sieders, Singels en Snoek, welke 23 Oct.

zal vergaderen om de nieuwe financiële verhou-
dingen der classes te regelen; bepaalt, dat de
nieuwe indeeling in werking treedt met 1 Febr.
1907 en dat te voren de oude classes nog eens
samenkomen om de maatregelen te nemen,
welke het gevolg zijn van dit besluit, en wijst
de kerk van Barendrecht aan om voor de eerste
maal de nieuwe cl. Barendrecht samen te roe-
pen, idem Hellevoetsluis voor de cl. Brielle,
Dordrecht, voor de cl. Dordrecht, Rotterdam A
voor de cl. Rotterdam, Schiedam voor de cl.
Schiedam, terwijl de cl. Gorinchem ongewijzigd
blijft.

Enkele benoemingen in deputaatschappen,
welke uit de classesvermeerdering voortvloeien,
worden gedaan. Aan de Synode van het noordel.
ged. zal worden voorgesteld, het getal harer
deput. voor art. 11 en 13 K. O. ook op 6 te
brengen.

3. De Synode besluit met alle stemmen tot
samenwerking der kerken van Z. Holland (mid.
ged.) met Rotterdam B in de Zending. In be-
handeling komt het op de classes gebrachte con-
cept der voorwaarden hiervoor. De afgevaar-
digden der classes geven verslag van het in de
vergaderingen hieromtrent besloten. De daar-
voor aangewezen commissie stelt eenige wijzi-
gingen voor, welke het gevolg zijn van de clas-
sesverandering. Het aldus gewijzigde concept
wordt met alle stemmen goedgekeurd, zoodat
is beslist, dat de medische hulpdienst het eerst
zal worden ter hand genomen; dat het aantal
deputaten 20 zal wezen, waarvan Rotterdam B
er 10 benoemt en 10 worden gekozen door de
Synode op voordracht der classes, en wel uit
de cl. Rotterdam 3, Schiedam 2, Dordrecht 2,
Barendrecht 1, Brielle 1 en Gorinchem. Voorts
worden eenige bepalingen gemaakt aangaande
het rapporteren en de financiële bijdragen, en
wordt aan de Zendingadeputaten opgedragen de
samenstelling eener nieuwe acte van samen-
werking op den grondslag der voorgenomen
voorwaarden.

4. De assessor dankt den praeses voor zijne
leiding en gaat voor in de dankzegging aan den
Heere, waarna de Synode is gescheiden.

Namens het moderamen:
J. DOUMA, *rite scriba*.

Buitenland.

Duitschland. De crisis op Theolo-
gisch gebied.

De Duitse Kerken doorleven een crisis
noot te voren. De strijd tusschen geloof en on-
geloof is heviger dan ooit. Onlangs voerde
hieroover professor Bornhäuser te Halle het woord.
Hij betoogde, dat aan de ééne zijde geroepen
werd: „Wij willen geen Christenen zijn“ en aan
de andere zijde: „Wij zeggen, dat wij zulke
goede Christenen zijn als iemand anders?“ Dan
weer heet het: „Wij meenen dat de Evan-
gelische kerk niemand zoo bitter noodig heeft, als
ons“. Daarom gaan die moderne Theologen
wakker aan den arbeid, om hun geloof (?) uit
te dragen op de markt des levens en te pre-
diken in de scholen en huizen. Zij twijfelen niet
aan de juistheid van het wetenschappelijk on-
derzoek, zij zijn overtuigd van de onmacht van
hen die aan het geloof der Kerk vasthouden,
en strijden nu voor de nieuwe godsdienstige be-
zieling van ons volk, overtuigd dat de over-
winning hunner is en dat de vrucht van hun wer-
ken weldra zal geplukt kunnen worden. Ja,
menigen denkt dat het niet meer zaak is de
ouderkende massa te bearbeiden, zij zijn nu
medelijken voor de rechtinnigen, die men be-
trachten moet van den nat. koud en fanatiek
makenden last hunner dogma's.

Wat zal het gevolg van hun optreden zijn?
Het is niet moeilijk te voorspellen. De geschie-
denis van het Christendom bewijst te duidelijk,
dat een Christendom zonder Christus geen
belofte van duurzaamheid in zich draagt. Zou
het der Theologie zonder Christus gelukken tot
alleenheerschappij in de kerk te komen, of
mocht het haar gelukken den bovenoot te
krijgen, dan zou zij het Evangelie van Jezus
Christus niet kunnen dooden, maar wel zou zij
de kerk versatigen.

Dergelijke genigissen tegen de diertheid,
waarmede het ongelooft het hoofd opsteekt, zijn
seker uitnemend. Maar helaas niet men ge-
wagelijzers, die de Kerk des Heeren bevrij-
den van een zooveel die haar binnen hare
muren bestrijden en verwoesten. Men richt
„Gemeinschaften“ op, en sommige rechtinnige
predikanten zijn daarvoor, anderen er tegen,
maar tot een strijd om Zion's muren op te bou-
wen komt het niet. En toch is juist dit, zooals
wij de dingen inzien, dringend noodig.

Merkwaardig is hetgeen dezer dagen besloten
werd op de algemeene vergadering van den
„Evangelischen bond“. Op den Katholieken dag
te Essen hadden de Roomsche geestelijken voor-
geslagen, met de Evangelischen zich te verbinden
om den politieke strijd geenszinschappelijk te
strijden. „De Evangelische bond“ heeft de toe-
gestoken hand van den „Katholiekendag“ ech-
ter afgewezen „wij daarin de poging gesien
werd, de macht van de Centrumspartij, die in
de eerste plaats de Roomsche belangen voor-
staat, te versterken en die vrijheid voor de kerk
te helpen veroveren, die onvereenigbaar is met
de grondstellingen van den souverainen nationa-
len staat en die eene voortdurende bedreiging
van den confessionneelen vrede beteekent.

Daarentegen sprak de Evangelische bond uit
dat hij wilde: „Vrije ontwikkeling van de levens-
krachten der Reformatie, welke van oudsher
bleken het volk en den staat te kunnen omhoo-
houden; saamwerken met allen die het vader-
land willen dienen op elk gebied van de Chris-
telijke beschaving en volkswelvaart. Maar geen
verbond met het centrum en geen politieke steun
voor die parlementaire vertegenwoordiging van
de belangen der Roomsche Kerk. Deze Kerk is
geen bolwerk tegen de Revolutie en Omwentel-
ing, en ten slotte was elk bondgenoot van het
Ultramontanisme de bedrogene.“

Het is opmerkelijk dat de mannen van den
Evangelischen bond toonen nog niets te hebben
geleerd. Het Roomsche Centrum heeft, na jaren
lang te hebben gestreden, ten slotte de Mei-
wetten afgeschaft gekregen, die een keten waren
voor de Roomsche Kerk. Onder leiding van
den staatsman Windthorst werkten zij wel met
socialisten saam om hun politiek doel, de vrij-
making der kerk, te bereiken. Ten slotte moest
zelfs de ijzeren Kanselier von Bismarck voor
de macht van het Centrum wijken. Nu hebben
de ware vrienden van de Evangelische kerk
alijd geroepen om „meer vrijheid en zelfstan-
digheid voor de Evangelische kerk“. Door een
bondgenootschap met de Centrumspartij ware
dit te verkrijgen. Doch de door de Roomschen
toegestoken hand wordt geweigerd!

Liever spreekt de Evangelische Bond van de
rechten van den „sovereinen nationalen staat“
om daarmede aan te duiden, dat hij met beide
voeten op den bodem van de beginselen der

revolutie staat, en daardoor te bewijzen dat hij
in de eerste plaats geen bolwerk kan zijn tegen
de revolutie en de anarchie.

Gemengd Nieuws.

Invoeldrijke mannen hebben de handen ineen
geslagen om te verkrijgen, dat in de Westminster
Abbey van Londen een gedenkstoon zal geplaatst
worden voor John Bunyan. De deken van West-
minster heeft geweigerd toe te staan een gedenk-
steen in den Abbey te plaatsen ter gedenkenis
van Herbert Spencer.

In de laatste dagen heeft men te Parijs op initia-
tief van den bekenden publicist Henri des Houx
een „Liga der Katholieken van Frankrijk“ ge-
vormd, met het doel cultus-vereeningingen, gelijk
die door de wet geëischt worden, te stichten. Deze
cultusvereeningingen zouden dan van de regering
de beschikking over de kerkgebouwen krijgen, en
deze vereeningingen zouden ze aan de Roomsche
geestelijkheid aanbieden, gelijk dit door den
minister Briand voorgesteld is. Maar deze cultus-
vereeningingen zullen, zoolang de wet op scheiding
van kerk en staat gehandhaafd blijft, door de
Roomsche geestelijkheid nooit aangenomen worden.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

TWEE WERELDEN.

V.

HET KAADSEL OPGELOST.

Er heerschte geen kleine verbazing op het
dorp, toen bekend werd wat 't lam in zijn
testament had bepaald. En dat was geen
wonder.

Daar ik, zoo had de oude man laten schrij-
ven, een gevonden kind ben, gelijk ook mijn
vrouw was, en dus bij mijn weten geen betrek-
kingen heb, wijl mijn lieve dochter is gestorven,
zoo laat ik de Zandhoeve en al wat ik verder
heb, na aan het dorp waarin ik zooveel jaren
heb gewoond. Ik heb er veel goeds ge-
noeten, en ben daarvoor, gelijk aan God, ook
dankbaar aan de menschen.

Daarom verzoek ik, dat van het geld dat ik
heb nagelaten, de hoeve zal worden verbouwd,
tot woningen voor veertien gezinnen en een
huis voor den opziener. Ze zullen daar vrij
wonen, zonder kosten, voor hun leven, zoo zij
zich niet misgaan, en ook een stuk land
hebben, om zich van de opbrengst te onder-
houden.

Verder werd gezegd hoe de inrichting zou
staan onder 't beheer van eenige aangewezen
personen, die weer anderen konden kiezen, als
er uitvielen enz. Ook dat de Zandhoeve nooit
mocht verkocht worden, behalve het land dat na
den bouw overbleef.

Ouder meer, zei Claes Pieterszoon ook
nog dit:

Het is mij niet onbekend, dat velen in dit
dorp mij voor een schraapzuchtig man, ja een
vrek hebben gehouden, in de laatste jaren.
Toch ben ik zulks niet geweest. Maar na den
dood van mijn vrouw en kind was altijd mijn
gedachte, hoe ik aan een eezame, goede lieden in
deze plaats, hulp zou bieden tot hun onder-
houd om met eeren te leven. Ik overacht dat
de Zandhoeve daartoe dienen kon, als boven
beschreven, doch ik had bij lange niet genoeg
voor alles wat daartoe geëischt werd. Zoo heb
ik aan zeer spaarsamelijk geleefd, ook voor mij
zelf — doch niet voor mijn onderhoorigen, ge-
lijk ze weten — opdat ik dit einde mocht
bereiken:

Dit is, zoo ik hopen mag, mij gelukt.
Daarom vertrouw ik, dat zooveel als dit
weten, nu het openbaar is geworden, niet zoo
kwaalig van mij verder zullen oordeelen. Zij
mogen weten, dat ik gespaard heb voor en ten
nutte van anderen, die mij daarvoor in mijn
leven niet hebben kunnen danken. Ik hoop dat
zij mij in vriendelijke nagedachtenis houden
zullen.

Volgens het verzoek van Claes Pieterszoon
't Lam, werd zijn uitersten wil op een Zondag-
middag na den dienst, ook in de kerk voorge-
lezen. De dominee en de schout hadden beiden
goedgevonden dat toe te staan, dat zij meen-
den dat het menig verkeerd oordeel over den
gestorvene kon veranderen. Er bestonden des-
tijds geen kranten waarin men zoo iets zetten
kon, en heel dikwijls hadden allerlei bekend-
makingen plaats als de kerk uitging, omdat de
menschen dan bijeen waren. Dit geschiedt trou-
wen nu nog wel. 't Is echter, 't zij dan in nood-
zaak, toch minder goed, daar wat men hoort,
dikwijls de aandacht afleidt van wat men pas
gehoord heeft, en het goede zaad alzo niet kan
opwassen.

De bekendmaking in de kerk had aanstands-
ten gevolge, dat de menschen over 't lam heel
anders begonnen te denken en te spreken, dan
vroeger. Zij die hem voor een schraap en een
vrek geschilden hadden, zegen nu, en velen
die zich nooit om hem bekommerd hadden, pre-
zen hem thans luide, mischien wel hopen op
een plaatsje op de Zandhoeve.

Des Zondagavonds, toen velen, als gewoonlijk
bij den dominee bijeen waren, werd ook over
de zaak gesproken. En al konden de meesten niet
al het doen van Claes Pieterszoon prijzen, toch
werd hij nu door niemand meer veroordeeld,
gelijk vroeger. „Blijkt wel, vrienden“, zoo sprak
de leeraar, dat de Schrift waarheid spreekt, als
zij zegt: De mensch ziet aan wat voor ogen is.
Dat hebben wij allen in dit geval gedaan,
en nu zien we, dat we ons bedrogen hebben.
Toch geloof ik, dat